TÌM HIỂU SƠ LƯỢC VỀ CHỮ VIẾT TRÊN LÁ

CHAU SOC KHA (*)

Ở các chùa Khmer (Nam bộ) có những bản sách trông khá kì lạ. Đó là những quyển sách làm bằng lá buôn (SLAC TRENG). Các sư cả nói rằng, những quyển sách lá đã có từ lâu đời được các nghệ nhân khắc viết bằng chữ Phạn (PA LY), chữ Khmer cổ gồm những bài đọc trong kinh Phật, thành ngữ, tục ngữ, luật giáo huấn, tập tục, tử vi bói toán... đều được viết lên trên lá. Ở các nhà chùa, bộ sách lá như vậy được bảo tồn lâu dài hàng trăm năm và chỉ đem ra cho các Sư sãi đọc vào những ngày lễ lớn tổ chức trong nhà chùa.

Cây TRENG mọc xen lẫn với tre, lồ ồ, ở chân núi hay gò cao, thích hợp ở vùng núi đá, đất khô cằn. Vùng Bảy Núi (An Giang) nay cũng còn cây này mà số lượng quá ít. Khi cần lá làm giấy, người ta chặt phần lá chưa xòe ra, đem phơi khô và phơi sương vài ngày. Sau đó, họ dùng nẹp tre có chiều dài khoảng 04 tấc, ngang khoảng 04 phân, ép chặt lại khoảng 200 lá, không có máy cắt giấy, người dân dùng lưỡi bào các phần lá thừa ra ngoài nẹp tre. Sau khi giấy bằng đều các góc cạnh, họ gỡ ra hun khói chống mối mọt cho từng tấm lá. Đến đây đã có sản phẩm giấy.

Nghệ nhân bắt đầu lấy than củi giã nhuyễn trộn nước. Sợi chỉ dây được ngâm trong nước than đem ra căng hàng. Do vậy, nhìn vào tờ giấy sau khi viết xong thì sẽ không thấy hàng, dòng.

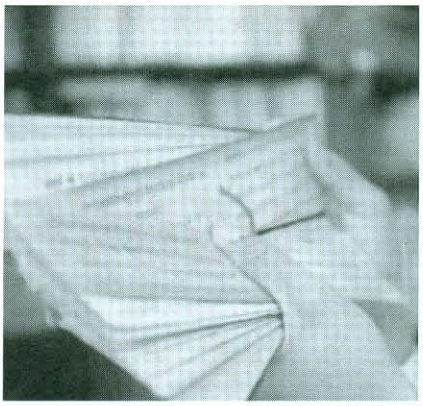

Sản phẩm lá đã thành sách

Viết chữ trên lá bằng sắt nhọn có cán bằng gỗ, theo tôi biết là viết không được nhanh, yêu cầu người viết kiên trì chăm chỉ như con ong thợ miệt mài. Để nét chữ được rõ, nghệ nhân lấy than trộn với dầu chai và lấy vải nhúng vào nước than quét lên tấm lá. Tấm giấy được quét than trộn dầu chai, lấy cát nhuyễn rải đều lên. Người viết dùng miếng vải lau cho sạch cát và dầu chai trên giấy, vết chữ được dầu chai và than ngấm vào đã hiện rõ. Họ lại đem phơi khô vài hôm sau lại ép vào khuôn tre và đục lỗ luồn dây buộc các trang giấy theo thứ tự.

Như vậy, để có một cuốn sách, có lẽ mất nhiều ngày, hơn nữa ngôn ngữ trên giấy lá lại ưa chuộng sử dụng từ cổ, tiếng Phạn, vì học giả tiền bối đã học ở trường chùa. Đây là điểm ảnh hưởng mạnh mẽ của văn hóa và tôn giáo Ấn Độ với vùng đất Nam Bộ. Sách phổ thông hiện nay thì chỉ học đọc và viết kiểu chữ mới cho nên số người biết đọc, viết trên giấy lá, trên bia đá ngày càng ít đi nếu như người đó không được học thêm chữ Khmer ở chùa.

Những buổi thuyết pháp của các vị sư ngày nay ít sử dụng bài đọc trên giấy lá buông mà thay vào đó là những quyển sách in sẵn chữ đẹp rõ, giấy thơm làm giảm đi hình ảnh huyền ảo của nhà sư say sưa bên tháp cổ tay cầm bộ sách kinh lá luyện đọc thuyết pháp.

Bộ sách bằng lá như thế, các chùa Khmer ở Nam bộ đều có vài chục bộ, nhưng ở chùa Soai Tong (Thị Trấn Tri Tôn- An Giang), nơi mà được nhà nước xếp hạng là di tích kiến trúc thì còn lưu trữ được nhiều được ghi danh kỷ lục Việt Nam. Bởi vì, chùa là nơi dành cho thanh niên đến tu học chữ nghĩa và sau này tham gia công tác địa phương.

(*) Phó hiệu trưởng trường THPT Dân tộc Nội trú Tri Tôn - An Giang